

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

РОЩЕНЮК АЛЛА МИХАЙЛІВНА

УДК 378:004(043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ДО ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
В АДАПТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Рівне – 2019

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано у Рівненському державному гуманітарному університеті,
Міністерство освіти і науки України

**Науковий
керівник:**

доктор педагогічних наук, професор
ТАДЕЄВ Петро Олександрович,
Національний університет водного господарства та
природокористування,
директор навчально-наукового інституту автоматики,
кібернетики та обчислювальної техніки.

**Офіційні
опоненти:**

доктор педагогічних наук, професор
ГОРБАТЮК Роман Михайлович,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені В. Гнатюка,
професор кафедри машинознавства і транспорту;

кандидат педагогічних наук, доцент
КАБАК Віталій Васильович,
Луцький національний технічний університет,
доцент, в.о. завідувача кафедри комп'ютерних технологій
та професійної освіти.

Захист відбудеться 07 листопада 2019 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 47.053.01 у Рівненському державному гуманітарному університеті за адресою: 33028, м. Рівне, вул. Степана Бандери, 12.

Із дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету (33000, м. Рівне, вул. Пластова, 31).

Автореферат розіслано 07 жовтня 2019 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. А. Гудовсек

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства запорукою його поступу є ефективна діяльність вищої школи та, як наслідок, професійна компетентність і особистісне становлення її випускників. Це передбачає пошук шляхів удосконалення навчального процесу в закладах вищої освіти на основі розроблення нових підходів до навчання та виховання, а також розширення можливостей традиційних форм і методів роботи зі здобувачами вищої освіти.

Актуальність оновлення системи підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій, пов'язаної з їхньою самопідготовкою та прагненням до самореалізації, зумовлена наявним у сьогоденному інформаційному соціумі попитом на ІТ-фахівців, здатних не тільки використовувати у професійній діяльності новітні напрацювання сфери комп'ютерних технологій, а й адаптуватися до високодинамічних змін у ній за допомогою самонавчання і самовдосконалення.

Процес підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій у закладах вищої освіти регламентовано такими нормативно-правовими актами, як: Закон України «Про вищу освіту» (2014), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») (1993), Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні на 2010–2020 рр. (2010), Національна стратегія розвитку освіти України на період до 2021 р. (2013), закони України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (1998), «Про інноваційну діяльність» (2002), «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 р.» (2007), «Про внесення змін до Закону України «Про Національну програму інформатизації» (1998), «Створення в Україні сприятливих умов для розвитку індустрії програмного забезпечення» (2012), а також галузевим стандартом вищої освіти України в галузі знань 12 «Інформаційні технології».

Вивчення проблем підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період передусім пов'язане з опрацюванням питань якості й особливостей підготовки таких фахівців, які в різний час виступали предметом наукового зацікавлення знаних психологів і педагогів, як-от: В. Акіменко, Ф. Брукс, Г. Вейнберг, Н. Вірт, Л. Гришко, Е. Дейкстр, С. Макконелл, С. Семеріков, М. Смульсон, О. Співаковський, О. Тихоміров, Г. Цейтін, Б. Шнейдерман та ін.

Логіка дослідницького пошуку закономірно передбачала осмислення сутності, видів адаптації школярів, здобувачів вищої освіти до певного освітнього середовища, розгляд її психологічних і педагогічних концепцій, запропонованих класиками науки М. Аврелієм, Ф. Беконом, Л. Виготським, Г. Гегелем, К. Гельвецієм, Е. Кантом, О. Леонтьєвим, М. Монтенєм, О. Петровським, С. Рубінштейном, Сократом, Л. Фейєрбахом, А. Шопенгауером тощо, а також психофізіологічних (П. Анохін, Т. Добжанський, Т. Кузьменко, Г. Сельє та ін.), психологічних (Т. Алексєєва, П. Гальперін, С. Кулик, Т. Яценко та ін.), соціальних

(Ф. Березін, К. Делікатний, А. Мудрик та ін.), педагогічних (Я. Абсалямова, С. Ізбаш, Л. Зданевич, В. Цибулько та ін.) аспектів останньої.

Дотичними до проблеми дисертації також виявилися проблеми творчої самореалізації студентів у процесі навчання у ЗВО, що були та є об'єктом уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: І. Беґа, Г. Васяновича, О. Дубасенюк, О. Дем'янчука, О. Пехоти, Т. Яценко та ін.

Загалом унаслідок теоретичного аналізу вищенаведених напрацювань постає очевидним, що проблема підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період є недостатньо дослідженою в науково-педагогічному доробку української професійної освіти й розробленою в теоретичному та практичному аспектах. Зокрема, залишаються експериментально неперевіреними організаційно-педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх фахівців у сфері ІТ-технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, що забезпечать підвищення її якості на старших курсах закладів вищої освіти.

Увиразнюють актуальність проблеми підготовки фахівців з інформаційних технологій до їхньої творчої самореалізації в адаптаційний період зміни, що розгортаються на сьогодні в системі вищої освіти та виступають детермінантами підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у сфері ІТ-технологій унаслідок оновлення вимог до змісту, форм і методів роботи зі здобувачами вищої освіти в галузі інформаційних технологій на магістерських і бакалаврських програмах. Утім, ускладнює розв'язання проблеми підготовки майбутніх ІТ-фахівців до творчої самореалізації в адаптаційний період наявність низки *суперечностей* між:

- інтенсивним розвитком комп'ютерних інформаційних технологій і недостатністю адаптаційного потенціалу майбутніх фахівців до постійних змін у зазначеній галузі;

- вимогами сучасного ринку праці до підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій і реальним теоретичним та практичним станом їхньої професійної підготовки;

- необхідністю розвитку мотивації до майбутньої професії та відсутністю творчої самореалізації в адаптаційний період навчання в закладах вищої освіти;

- потребою самоосвіти та самореалізації у процесі підготовки майбутніх ІТ-фахівців і стандартизованими підходами до їхнього навчання.

Актуальність проблеми, недостатній рівень її наукової розробленості та невизначеність шляхів подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дослідження – **«Підготовка майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету «Формування професійної компетентності майбутніх вчителів технологій у контексті неперервної професійної освіти України» (державний реєстраційний номер № 0116U005228).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 1 від 28 січня 2016 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов і результативність структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період.

Для досягнення зазначеної мети передбачено виконання **завдань**:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій у сучасній педагогічній науці, уточнити сутність і структуру їхньої підготовки до творчої самореалізації та з'ясувати роль у ній адаптаційного періоду.

2. Виявити та схарактеризувати критерії, показники й рівні сформованості готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період.

3. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови, розробити структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період.

4. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов і результативність структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців з інформаційних технологій у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст і структура підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період.

Методи дослідження. Для реалізації завдань дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів: *теоретичних* – аналіз і систематизація філософської, психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури, законодавчої й нормативної документації з питань інформатизації вищої освіти, порівняння й узагальнення вітчизняного та закордонного досвіду із проблеми дослідження, моделювання; *емпіричних* – педагогічне спостереження, діагностичні (методико-самоактуалізаційний тест, опитувальник Роджерса- Даймонда, опитувальник Реана, авторська анкета, тестування), педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) для дослідження стану підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, перевірки ефективності визначених педагогічних умов і результативності структурно-функціональної моделі; *статистичних* – кількісний і якісний аналіз результатів педагогічного експерименту, методи математичної статистики для обробки експериментальних даних; *прогностичного* – для узагальнення отриманих результатів та їхнього проектування.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *вперше* визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої

самореалізації (мотивація майбутніх фахівців з ІТ до творчої самореалізації в адаптаційний період; інформатизація фундаментальної підготовки; створення сприятливого інформаційно-адаптаційного середовища; розроблення комп'ютерно-інтегрованих завдань);

– розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період;

– *уточнено* наукові поняття «підготовка майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації», «творча самореалізація фахівців» та «адаптаційний період»;

– *удосконалено* методи, методики, форми реалізації визначених педагогічних умов (методики роботи з мотиваційною сферою; організація творчої діяльності; стимулювання до саморозкриття у творчості; розвиток мотивації досягнення; створення ситуації успіху; комунікативні тренінги; інтерактивні форми та методи навчання);

– розроблено програму адаптації майбутніх фахівців з інформаційних технологій;

– конкретизовано критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період;

– *подальшого розвитку набули* зміст, форми та методи підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період.

Практичне значення одержаних результатів убачаємо в розробленні навчального посібника «Лабораторний практикум з програмування»; упровадженні методики реалізації структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період; доповненні та впровадженні «Програми адаптації майбутніх фахівців з інформаційних технологій»; розробленні й упровадженні мобільного додатка «Органайзер ІТ-фахівця» для творчої самореалізації майбутніх фахівців з інформаційних технологій в адаптаційний період. Зміст і результати дослідження може бути використано здобувачами ступеня вищої освіти «бакалавр» денної, заочної та дистанційної форм навчання, науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти для моделювання форм і методів роботи з майбутніми фахівцями інформаційних технологій, для укладання методик діагностування процесу творчої самореалізації студентів.

Результати дисертації *впроваджено* в освітній процес Національного університету водного господарства та природокористування (довідка № 11/05 від 20.05.2019 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 203 від 18.11.2016 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 199 від 10.04.2019 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57–39/953 від 20.02.2019 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження викладено в доповідях на: *міжнародних науково-практичних*

конференціях: International conference problems of decision making under uncertainties (Київ, 2009), «Інституціоналізація процесів євроінтеграції: суспільство, економіка, адміністрування» (Рівне, 2016), «Сучасні проблеми розвитку людського суспільства» (Будапешт, 2016), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2016), «Європейська стратегія створення освітнього середовища у вищих технічних і професійних навчальних закладах» (Рівне, 2017), «Інноваційні технології в освіті» (Івано-Франківськ, 2019); *усеукраїнських науково-практичних конференціях*: «Інформаційні технології в професійній діяльності» (Рівне, 2009), «Комп'ютерне моделювання та програмне забезпечення інформаційних систем і технологій» (Рівне, 2017), а також обговорено на звітних наукових і науково-практичних конференціях Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне), Рівненського державного гуманітарного університету, засіданнях і науково-методичних семінарах кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету та кафедри прикладної математики Національного університету водного господарства та природокористування.

Основний внесок автора в роботах, опублікованих у співавторстві: у статті «Педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період» (у співавторстві з П. О. Тадеєвим) (2016 р.) автором теоретично обґрунтовано сутність педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій у закладах вищої освіти (0,25 авт. арк.); у статті «Модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період» (у співавторстві з П. О. Тадеєвим) (2017 р.) дисертанткою розроблено й експериментально перевірено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період на основі виокремлених принципів, підходів і компонентів (0,25 авт. арк.); у статті «Використання мобільного органайзера для підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій в адаптаційний період» (у співавторстві з П. О. Тадеєвим) (2018 р.) автором запропоновано мобільний додаток «Органайзер ІТ-фахівця» (0,5 авт. арк.); у навчальному посібнику «Лабораторний практикум з програмування» (у співавторстві з А. П. Власюком, П. М. Мартинюком, О. В. Прищепю та ін.) (2011 р.) дисертанткою укладено розділи II та III (9,5 авт. арк.). Розробки й ідеї, що належать співавторам, у дисертації не використано.

Публікації. Основні теоретичні положення дослідження представлено в 17 наукових працях (13 – одноосібних, 4 – у співавторстві), серед яких: 8 відображають найважливіші висновки дисертації (з них 2 – в закордонних виданнях, 3 – внесено до міжнародних наукометричних баз IndexCopernicus), 4 праці мають апробаційний характер, 5 додатково розкривають результати дослідження.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається з анотації, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків,

списку використаних джерел (313 найменувань, з них 17 іноземною мовою), додатків. Повний обсяг дисертації становить 297 сторінок (основний текст – 196 сторінки). Дисертація містить 20 таблиць на 14 сторінках, 22 рисунки на 10 сторінках і 16 додатків на 114 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження, зазначено його об'єкт, предмет, мету та завдання, розкрито теоретико-методологічні засади й методи, вказано наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, наведено дані про апробацію й упровадження результатів дослідження, публікації автора та структуру дисертаційної роботи.

У першому розділі **«Теоретичні основи підготовки до творчої самореалізації майбутніх фахівців з інформаційних технологій в адаптаційний період»** проаналізовано наукову літературу з проблеми дослідження, визначено його теоретичні та методологічні основи, висвітлено сутність і структуру процесу творчої самореалізації майбутніх фахівців з інформаційних технологій, з'ясовано змістові особливості професійних компетентностей у сучасних закладах вищої освіти, пов'язані зі специфікою підготовки ІТ-фахівців до творчої самореалізації в адаптаційний період.

Нові стандарти вищої освіти в галузі знань 12 «Інформаційні технології» регламентують здійснення підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації здебільшого під час вивчення фундаментальних, професійно-орієнтованих і вибіркових дисциплін.

На основі аналізу науково-педагогічної та психологічної літератури з'ясовано, що специфіка підготовки конкурентоздатного ІТ-фахівця в закладах вищої освіти полягає в зорієнтованості процесу навчання на всебічний розвиток особистості, посиленні творчої, професійної та діяльнісної спрямованості освіти, забезпеченні продуктивності навчання, гуманізації та індивідуалізації начального процесу, орієнтації на самостійну діяльність студента, його особистісний розвиток і самореалізацію (В. Бесараб, З. Вятровський, Е. Зеєр, Ю. Єлісовенко, В. Кудін, А. Мамалига, А. Мелецінек, Н. Ничкало, С. Романова, А. Сейтешев та ін.).

Опрацювання широкого спектра досліджень, пов'язаних із проблемою підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, дає підстави стверджувати, що на таку підготовку значний вплив мають упровадження інноваційних освітніх стандартів у зміст, форми та методи навчання, перехід від інформативних до активних методів і форм навчання з елементами проблемності, наукового пошуку та різних форм самостійної роботи (О. Бондарчук, Л. Добровська, З. Сейдаметова, О. Романовський, В. Свистун, М. Фомін, S. Cole, M. Cunningham, M. Novak та ін.); лідерські здібності; відповідальність, здатність до рефлексії, самоосвіти, планування діяльності, логічного й алгоритмічного мислення, цілеспрямованість,

наполегливість, уміння самостійно ухвалювати рішення майбутніх фахівців ІТ-технологій (І. Голіцина, Т. Калуга, В. Куклев, О. Семеріков, О. Тихомірова, Е. Keravnou, Y. Kodratoff, G. Krippel, N. Mai, R. Marzano та ін.); а також вивчення ними прикладних програм і програмних засобів, формування професійно-спрямованого інформаційного середовища, мовна підготовка (Ф. Брукс, Н. Вірт, Е. Дейкстр, С. Макконнелл, М. Смільсон, Б. Шнейдерман та ін.).

У контексті висвітлення сутності ключових понять дисертації творчу самореалізацію потрактовано як цілісний процес становлення та зростання майбутнього ІТ-фахівця в процесі навчання в закладі вищої освіти, який супроводжується розвитком його внутрішнього світу, креативних, когнітивних, організаційно-діяльнісних і методологічних якостей. Основою ефективною творчої самореалізації визначено пошукову зорієнтованість, активність, здатність виходити за межі формату, прагнення до постійного особистісного та професійного самовдосконалення, саморозвитку, а її умовами – соціальну спрямованість, конструктивне спілкування, усвідомлення свого «Я», автономність.

Адаптація майбутніх фахівців з інформаційних технологій передбачає здобуття професійних знань і навичок у процесі навчання в закладі вищої освіти, пристосування їх до вимог майбутньої професії та становлення як професіоналів. Адаптаційний період у дослідженні припадає на перший рік навчання майбутніх фахівців з інформаційних технологій і зумовлений такими аспектами, як: психофізіологічний (охоплює тип вищої нервової діяльності, будову аналізаторів, безумовні рефлекси, інстинкти, фізичну силу, статуру, ріст, риси обличчя, колір шкіри, очей тощо та зумовлений спадковістю й вродженими задатками, що в певних ситуаціях зазнають змін під дією умов життя); соціально-психологічний (як соціальний складник містить макрофактори – суспільство, держава, планета/космос, мезофактори – етнокультурні умови, тип поселення, в якому живе та розвивається особистість, мікрофактори – сім'я, заклад вищої освіти, позанавчальне середовище, релігійні установи, товариство однолітків, тому спроектований на формування якостей, що характеризують здобувача вищої освіти як представника певної соціальної групи, його сприйняття соціальної дійсності, себе, своїх можливостей, власних фізичних сил, розумових здібностей, мотивів і цілей поведінки); психологічний (передбачає особистісну структуру майбутнього фахівця, єдність і перебіг психологічних процесів, станів, явищ (комунікативність, темперамент, характер, здібності, інтелект); дидактичний (пов'язаний із формуванням знань, умінь, навичок і практичного досвіду, необхідних для успішного вирішення професійних завдань) і професійний (залучення особистості до майбутньої професії, спілкування з роботодавцями й успішними фахівцями сфери інформаційних технологій).

У роботі розмежовано такі види адаптації: фізіологічна, тобто біологічна реакція в поведінці організму (стійкий рівень активності та взаємозв'язку функціональних систем і механізмів управління особистості), психологічна (процес установалення оптимальної відповідності особистості та навколишнього середовища), соціальна (здобутий соціальний статус індивіда в певному

середовищі, інтеграція особистості в соціальній групі), соціально-психологічна (входження особи в соціально-рольові зв'язки та відносини), дидактична (пристосування студентів до нової для них системи навчання в закладах вищої освіти) та професійна (залучення особистості до професії). Передумовою успішної адаптації постає психофізіологічна адаптація як процес, що зумовлений зміною в стані особистості під впливом дезадаптаційних факторів, нових умов навчання.

Особливістю успішного ІТ-професіонала є не лише фіксований набір знань, умінь і навичок у відповідній галузі, а сформованість спектра компетентностей, що сприяють його творчій самореалізації, серед яких: навчально-пізнавальна компетентність, що охоплює, окрім навичок пізнавальної діяльності, наявність прийомів виходу із нестандартних ситуацій; інформаційна компетентність, що відображає здатність самостійно аналізувати, відбирати, обробляти та передавати інформацію, тобто творчо підходити до роботи з необхідною інформацією; комунікативна компетентність, яка пов'язана з умінням працювати в команді та колективно ухвалювати рішення.

Готовність майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період визначено як їхню інтегративну характеристику, що передбачає комплекс набутих у процесі професійної підготовки знань, умінь, навичок, особистісних якостей і позитивного соціального досвіду. У структурі готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації виокремлено мотиваційний (виражає спрямованість на вивчення й опанування знань, умінь і навичок професійної діяльності ІТ-фахівця), когнітивний (зумовлений уміннями ефективно аналізувати поставлене завдання на основі отриманих фундаментальних знань), діяльнісний (відображає професійно значущі вміння, навички майбутнього ІТ-фахівця та здатність їх творчо застосовувати на практиці), рефлексивний (характеризує здатність до самоаналізу та саморегуляції, сформованість креативних здібностей і творчого підходу до вирішення професійних завдань) компоненти.

Творчу самореалізацію майбутнього фахівця з інформаційних технологій у дослідженні розглянуто як цілеспрямований процес формування знань, умінь, навичок, практичного досвіду, який супроводжується розвитком внутрішнього світу фахівця, його креативних, когнітивних, організаційно-діяльнісних і методологічних якостей.

У другому розділі – **«Педагогічні умови та структурно-функціональна модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період»** конкретизовано особливості підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до їхньої творчої самореалізації в закладах вищої освіти, обґрунтовано педагогічні умови й розроблено структурно-функціональну модель такої підготовки в адаптаційний період.

Виокремлено й обґрунтовано доцільність застосування комплексу *педагогічних умов* підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, як-от: мотивація майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період,

створення сприятливого інформаційно-адаптаційного середовища, інформатизація фундаментальної підготовки, розроблення комп'ютерно-інтегрованих завдань.

Під час дослідження першу педагогічну умову (*мотивація майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період*) було реалізовано на основі системи цінностей, які здобувач вищої освіти чітко усвідомлює та трансформує в особистісні принципи, переконання, установки шляхом моделювання змісту майбутньої професійної діяльності як творчого ІТ-фахівця. Для підвищення мотивації важливим є поєднання групових та індивідуальних форм навчальної діяльності; добір навчального матеріалу, що відповідає майбутній професійній діяльності фахівця; моделювання ситуацій, які спонукають до творчої діяльності.

Утілення другої педагогічної умови (*інформатизація фундаментальної підготовки*) передбачає побудову інформаційної системи підтримки освітнього процесу, підготовку електронних підручників і посібників з фундаментальних дисциплін; забезпечення навчально-виховного процесу засобами ІКТ із можливістю доступу до світових інформаційних ресурсів; формування системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління навчальним процесом.

Третя педагогічна умова (*створення сприятливого інформаційно-адаптаційного середовища*) набула вигляду інформаційної бази (цифровий репозиторій; електронні курси навчальних дисциплін, розміщених у системі Moodle; віртуальні середовища, сервіси та ресурси Інтернет) і мобільного додатка «Органайзер ІТ-фахівця», призначення якого полягає в організації освітнього процесу з використанням інноваційних технологій навчання на новому, сучасному рівні, а також створенні умов для початкового етапу адаптації майбутніх фахівців з інформаційних технологій і самостійного, відповідального, мотивованого впорядкування власного часу.

Четверту педагогічну умову (*розроблення комп'ютерно-інтегрованих завдань*) спроектовано на застосування інтерактивних форм (кейс-технології, круглі столи, групові дискусії, дебати, ділові ігри, тренінги, відеоматеріали, мозковий штурм, рольові ігри, метод проектів, ментальні карти, хакатони), що дає змогу інтегрувати знання про основні методи інформаційних технологій, послуговуватися ними для розв'язання прикладних задач, набувати навичок використання комп'ютерних технологій і готовності до ефективного оперування сучасними засобами інформаційних і комп'ютерних технологій з метою творчої самореалізації майбутніх фахівців з інформаційних технологій.

Визначено критерії, показники та рівні готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період. Критеріями вищеназваної готовності обрано мотиваційно-особистісний, когнітивно-інформаційний, діяльнісно-професійний, особистісно-рефлексивний структурні компоненти. У роботі обґрунтовано відповідність мотиваційно-особистісного критерію, що уможливорює виявлення у здобувачів вищої освіти ціннісно-мотиваційного підґрунтя (показники: мотиваційна зорієнтованість на

Рис. 1. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період

самоосвіту, професійний саморозвиток і творчу самореалізацію), мотиваційному компоненту структур готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період; когнітивно-інформаційного критерію, зумовленого наявністю знань, необхідних для роботи майбутнього ІТ-фахівця (показники: наявність фахових знань, умінь, навичок, креативних здібностей, творчого підходу до вирішення професійних завдань) – когнітивному компоненту дослідження готовності; діяльнісно-професійного критерію, що передбачає опанування здобувачами вищої освіти комплексу взаємопов'язаних умінь, потрібних для творчого розв'язання поставлених задач та отримання оптимальних результатів (показники: здатність майбутніх фахівців з інформаційних технологій до рефлексії, самоаналізу, активного саморозвитку та творчої самореалізації) – діяльнісному компоненту готовності; креативно-рефлексивного компонента, означеного здатністю майбутніх фахівців з інформаційних технологій до рефлексії (показники: сформованість креативних здібностей, творчого підходу, наявність самоконтролю та вольової саморегуляції) – рефлексивному компоненту готовності. На підставі перерахованих критеріїв і показників схарактеризовано *рівні готовності* майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період: низький, середній, достатній, високий.

Виокремлені в дослідженні педагогічні умови покладено в основу структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період (див. рис. 1), яка складається з орієнтаційно-цільового (мета, завдання, підходи, закономірності та принципи педагогічного експерименту), змістовно-адаптаційного (сукупність педагогічних умов), організаційно-технологічного (структура готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період), контрольо-результативного (методи контролю, компоненти та рівні готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, а також результати формульовального етапу експериментальної роботи) блоків.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов і структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період»** – відображено етапи, організацію та методику проведення констатувального й формульовального етапів експерименту, проаналізовано його результати.

У дослідженні, розгорнутому на базі Рівненського державного гуманітарного університету, Національного університету водного господарства і природокористування, Бердянського державного педагогічного університету та Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, взяли участь 398 респондентів, із них 376 студентів I-II курсів і 22 викладачів. Для виявлення рівнів підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період було проведено анкетування, опитування, спостереження, тестування.

На констатувальному етапі експерименту встановлено низький рівень розвитку творчих здібностей і невисокий рівень адаптації фахівців з інформаційних технологій у ході їхньої підготовки до творчої самореалізації в адаптаційний період.

Розроблено та втілено у навчальний процес авторські методики підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, а саме – «Програму адаптації майбутніх фахівців з інформаційних технологій» і мобільний додаток «Органайзер ІТ-фахівця». Мету «Програми адаптації майбутніх фахівців з інформаційних технологій» вбачали у сприянні соціалізації та психолого-педагогічній адаптації першокурсників до умов навчання у ЗВО; виявленні типових для здобувачів вищої освіти очікувань, ілюзій, переживань і труднощів, пов'язаних із процесом адаптації; допомозі у виборі оптимальної стратегії підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій; підвищенні мотивації для досягнення успіху під час навчання; усвідомленні власного професійного потенціалу, потреб, інтересів і цінностей на шляху до творчої самореалізації. Переваги використання мобільного додатка «Органайзер ІТ-фахівця» полягають у наданні здобувачу вищої освіти доступу до навчального матеріалу, методичних рекомендацій і посібників, завдань для самостійної роботи, а також у можливості вільної орієнтації в освітньому середовищі університету, що створює належні умови для початкової адаптації майбутніх фахівців з інформаційних технологій, сприяє самостійному, креативному, мотивованому впорядкуванню часу, ритму життя, навчання, а також формуванню чіткого усвідомлення подальших кроків на шляху до обраної професії. Такі методики постають перспективними щодо підвищення рівня підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період шляхом актуалізації знань, отриманих на ранньому етапі підготовки, та розвитку творчого потенціалу майбутніх ІТ-фахівців.

Узагальнені результати формування готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період за рівнями відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Узагальнені результати сформованості готовності майбутніх фахівців з ІТ до творчої самореалізації в адаптаційний період за рівнями

Групи	ЕК	Результати успішності здобувачів вищої освіти				СБ	ПСБ	ЯЗ у %	ПЯЗ
		низький рівень	середній рівень	достатній рівень	високий рівень				
КГ	ВК	14,82	58,53	23,11	3,55	68,09	1,44	26,65	3,88
	ПК	11,11	58,35	25,98	4,56			69,53	
ЕГ	ВК	15,52	58,45	22,76	3,28	67,82	7,57	26,03	28,97
	ПК	2,07	42,93	47,24	7,76			75,39	

Позначення до таблиці: КГ – контрольна група; ЕГ – експериментальна група; ЕК – етапи контролю; ВК – вступний контроль; ПК – підсумковий контроль; СБ – середній бал; ПСБ – приріст середнього балу; ЯЗ – якість знань; ПЯЗ – приріст якості знань.

На констатувальному етапі експерименту високий рівень готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період виявлено у 3,28% здобувачів вищої освіти ЕГ і 3,55% студентів КГ; достатній рівень досліджуваної готовності – у 22,76% і 23,11% респондентів ЕГ і КГ відповідно; середній – у 58,45% здобувачів вищої освіти ЕГ і 58,53% студентів КГ; низький – 15,52% і 14,82% обстежуваних ЕГ і КГ відповідно.

На формувальному етапі експерименту високий рівень готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період зафіксовано у 7,76% майбутніх ІТ-фахівців ЕГ і 4,56% студентів КГ; достатній рівень такої готовності – 47,24% і 25,98% студентів відповідно; середній – у 42,93% здобувачів вищої освіти ЕГ і 58,35% досліджуваних КГ; низький – у 2,07% і 11,11% респондентів ЕГ і КГ відповідно.

Після завершення формувального етапу експерименту з упровадження педагогічних умов і структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період у навчальний процес майбутніх фахівців з інформаційних технологій експериментальних груп показники середньоарифметичного балу успішності набули значень 69,52 у КГ і 75,39 у ЕГ, різниця у прирості середнього балу студентів досягла 6,13 бали, а приріст якості знань – 25,09%. Наприкінці формувального етапу в експериментальній групі виявилися меншими: показник дисперсії (128,59 – у КГ та 98,08 – у ЕГ), що характеризує меншу розсіяність балів студентів навколо середнього арифметичного значення; показник щільності розподілу балів (46,68 – у КГ та 39,61 – у ЕГ), що описує процес вирівнювання рівня знань, тобто вищу стабільність останніх; а також показник стандартного відхилення (11,34 – в КГ та 9,9 – ЕГ).

Аналіз узагальнених результатів формування готовності до творчої самореалізації майбутніх фахівців з інформаційних технологій в адаптаційний період, підтверджених за допомогою методів математичної статистики (значення t-критерію Стьюдента), дає підстави стверджувати про ефективність навчання та виховання за розробленою в дослідженні методикою.

ВИСНОВКИ

У дисертації виконано теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, розроблено й обґрунтовано педагогічні умови та структурно-функціональну модель підготовки майбутніх ІТ-фахівців. За одержаними результатами підтверджено правомірність засадних положень дослідження, а з огляду на реалізацію його мети й завдань зроблено такі висновки.

1. На основі аналізу науково-педагогічної, методичної та психологічної літератури встановлено, що підготовка майбутніх фахівців з інформаційних технологій – це складний динамічний педагогічний процес, що охоплює опанування всіх видів професійної діяльності, поєднання професійно важливих

психологічних якостей, які забезпечують ефективне вирішення професійних інформаційних завдань з пошуку, систематизації й обробки інформації, її захисту, використання в різних соціальних сферах, результатом якого постає сформована готовність майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період.

Готовність майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період є їхньою інтегративною характеристикою, що передбачає комплекс набутих у процесі професійної підготовки знань, умінь, навичок, особистісних якостей і позитивного соціального досвіду. Структуру готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації утворюють мотиваційний (виражає спрямованість на вивчення й опанування знань, умінь і навичок професійної діяльності ІТ-фахівця), когнітивний (зумовлений уміннями ефективно аналізувати поставлене завдання на основі отриманих фундаментальних знань), діяльнісний (відображає професійно значущі вміння, навички майбутнього ІТ-фахівця та здатність їх творчо застосовувати на практиці), рефлексивний (характеризує здатність до самоаналізу та саморегуляції, сформованість креативних здібностей і творчого підходу до вирішення професійних завдань) компоненти.

Загальнонаукове бачення *адаптації* полягає в її розгляді як процесу пристосування особистості до нових умов існування. *Адаптаційний період* – це проміжок часу, впродовж якого відбувається адаптація здобувачів вищої освіти до умов навчання та перебування в закладах вищої освіти. У дослідженні підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації адаптаційним періодом визначено перший рік їхнього навчання. *Адаптація майбутнього фахівця з інформаційних технологій* пов'язана з набуттям здатності відповідати вимогам і нормам навчального закладу, а також уміння розвиватися в новому для себе середовищі, реалізувати свої здібності та потреби, не вступаючи із цим середовищем у суперечність.

Творчу самореалізацію майбутнього фахівця з інформаційних технологій потрактовано як цілеспрямований процес формування знань, умінь, навичок, практичного досвіду, який супроводжується розвитком внутрішнього світу фахівця, його креативних, когнітивних, організаційно-діяльнісних і методологічних якостей.

2. Критеріями сформованості готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період обрано: мотиваційно-особистісний (показники: мотиваційна зорієнтованість на самоосвіту, професійний саморозвиток і творчу самореалізацію), когнітивно-інформаційний (показники: наявність фахових знань, умінь, навичок, креативних здібностей, творчого підходу до вирішення професійних завдань майбутніми фахівцями з інформаційних технологій), діялісно-професійний (показники: здатність майбутніх фахівців з інформаційних технологій до рефлексії, самоаналізу, активного саморозвитку та творчої самореалізації), креативно-рефлексивний (показники: сформованість креативних здібностей, творчого підходу, наявність самоконтролю та вольової саморегуляції). На підставі визначених критеріїв і

показників схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період (низький, середній, достатній, високий).

3. Педагогічними умовами підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період виступили: мотивація майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період; створення сприятливого інформаційно-адаптивного середовища; інформатизація фундаментальної підготовки; розроблення комп'ютерно-інтегрованих завдань.

Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період відображає зміст експериментальної роботи та представлена орієнтаційно-цільовим, змістовно-адаптаційним, організаційно-технологічним і контрольно-результативним блоками. Орієнтаційно-цільовий блок охоплює мету, завдання, підходи, закономірності та принципи педагогічного експерименту, спрямованого на формування готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період; змістовно-адаптаційний – сукупність і послідовність етапів педагогічних перетворень із упровадження педагогічних умов; організаційно-технологічний – структуру готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період; контрольно-результативний – критерійний апарат діагностування готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій відповідно до її структури, рівнів сформованості, а також такого результату формувального етапу експериментальної роботи, як сформованість у майбутніх фахівців з інформаційних технологій готовності до творчої самореалізації в адаптаційний період.

4. На основі діагностування, проведеного наприкінці експерименту, виявлено збільшення кількості майбутніх фахівців з інформаційних технологій із високим рівнем готовності до творчої самореалізації в адаптаційний період на 4,48% у експериментальній і на 1,01% у контрольній групах; із достатнім рівнем – на 24,48% у експериментальній і на 2,87% у контрольній групах; а також спостережено зменшення кількості майбутніх фахівців ІТ-технологій із середнім рівнем готовності до творчої самореалізації в адаптаційний період на 15,52% в експериментальній і на 0,18% у контрольній групах; із низьким рівнем – на 13,45% в експериментальній і на 3,71% у контрольній групах. Унаслідок порівняння після завершення експерименту результатів експериментальної та контрольної груп встановлено: різниця у прирості середнього балу студентів становить 6,13 бали, у прирості якості знань – 25,09%. Шляхом статистичної обробки отриманих кількісних результатів оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період доведено ефективність упроваджених педагогічних умов і розробленої структурно-функціональної моделі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в

адаптаційний період. Перспективи подальших досліджень убачаємо у визначенні факторів (об'єктивних і суб'єктивних), що впливають на адаптацію майбутніх фахівців з інформаційних технологій і залучення студентів до розроблення реальних творчих проектів. Важливою проблемою подальших наукових розвідок є також вивчення зарубіжного досвіду підготовки такої категорії фахівців до творчої самореалізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Роценюк А. М. Проблеми адаптації студентів-першокурсників у вищому навчальному закладі. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр. Рівне : РДГУ, 2001. Вип. № 15. С. 85–89.

2. Роценюк А. М. Адаптація студентів-першокурсників до навчання і виховання в закладах освіти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр. Рівне : РДГУ, 2001. Вип. № 17. С. 45–52.

3. Роценюк А. М. Творча самореалізація майбутніх фахівців з ІТ в адаптаційний період. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2016. Вип. № 3(87). С. 47–50.

4. Роценюк А. М. Результати дослідження готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізація в адаптаційний період. *Наукові записки. Педагогічні науки*. Кропивницький, 2017. Вип. 156. С. 170–173.

5. Роценюк А. М. Критерії та рівні підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2016. Додаток 1 до Вип. 37. Том III (71). С. 198–207.

6. Тадеєв П. О., Роценюк А. М. Використання мобільного органайзера для підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій в адаптаційний період. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. Сєверодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2018. Вип. 6(87). С. 145–154.

7. Роценюк А. М. Підготовка будучих спеціалістів по информационным технологиям в контексте компетентнісного подхода. *International Journal of New Economics and Social Sciences*, 2016. № 2 (4). P. 302–308.

8. Тадеєв П. О., Роценюк А. М. Педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 2016. IV(49), Issue: 103, P. 49–52.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Роценюк А. М. Застосування інформаційних технологій у вищій школі. *Інформаційні технології в професійній діяльності* : матеріали доповідей

III Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та науковців. Рівне, 2009. С. 64–66.

10 Рощенко А. М. Виокремлення проблеми управління освітнім процесом у період адаптації. *International conference problems of decision making under uncertainties* (PDMU – 2009). April 27–30, 2009, Skhidnytsia, Ukraine. P. 162.

11 Рощенко А. М. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців з інформаційних технологій у контексті процесів глобалізації та євроінтеграції. *Інституціоналізація процесів євроінтеграції: суспільство, економіка, адміністрування* : збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції. 21-22 квітня. Рівне : НУВГП, 2016. С. 246–247.

12. Тадеєв П. О., Рощенко А. М. Модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр. Рівне : РДГУ, 2017. Вип. № 16 (59). С. 31–34.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

13. Рощенко А. М. Соціальні аспекти адаптованості особистості до навчання у вищому навчальному закладі. *Вісник НУВГП. Технічні науки* : зб. наук. пр. Рівне : НУВГП, 2006. Вип. 4(36). Ч. 2. С. 160–166.

14. Рощенко А. М. Адаптація професійної освіти України в європейський освітній простір. *Вісник НУВГП. Технічні науки* : зб. наук. пр. Рівне : НУВГП, 2009. Вип. 3(47). Ч. 3. С. 278–283.

15. Рощенко А. М. Творча самореалізація фахівців з інформаційних технологій. *Вісник навчально-наукового інституту автоматики, кібернетики та обчислювальної техніки НУВГП* : зб. наук. пр. Рівне, 2015. Вип. 2. С. 224–229.

16. Лабораторний практикум з програмування: навч. посіб. / Власюк А. П., Мартинюк П. М., Прищеп О. В., Рощенко А. М. та ін. Рівне : НУВГП, 2011. 494 с.

17. Комп'ютерна програма «Мобільного додатка «Органайзер ІТ-фахівця» : свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 85844 від 14.02.2019. Автор: Рощенко А. М.

АНОТАЦІЇ

Рощенко А. М. Підготовка майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти – Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне, 2019.

У дисертації обґрунтовано проблему підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, а також розглянуто зміст і специфіку останньої. Теоретично обґрунтовано сукупність педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період і розроблено структурно-функціональну модель такого процесу. Схарактеризовано сутність і

висвітлено компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період. Експериментально перевірено ефективність педагогічних умов і запропонованої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, що підтверджено результатами статистично-математичної обробки отриманих емпіричних даних.

Ключові слова: підготовка фахівця з інформаційних технологій, творча самореалізація, адаптаційний період, педагогічні умови, структурно-функціональна модель.

Рощенюк А. М. Подготовка будущих специалистов по информационным технологиям к творческой самореализации в адаптационный период. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования – Ровенский государственный гуманитарный университет, Ривне, 2019.

В диссертации обоснована проблема подготовки будущих специалистов по информационным технологиям к творческой самореализации в адаптационный период, а также рассмотрены содержание и специфика последней. Теоретически обоснована совокупность педагогических условий подготовки будущих специалистов по информационным технологиям к творческой самореализации в адаптационный период и разработана структурно-функциональная модель этого процесса. Охарактеризована сущность и освещены компоненты, критерии, показатели и уровни готовности будущих специалистов по информационным технологиям к творческой самореализации в адаптационный период. Экспериментально проверена эффективность педагогических условий и разработанной структурно-функциональной модели подготовки будущих специалистов по информационным технологиям к творческой самореализации в адаптационный период, что подтверждено результатами статистически-математической обработки полученных эмпирических данных.

Ключевые слова: подготовка специалиста по информационным технологиям, творческая самореализация, адаптационный период, педагогические условия, структурно-функциональная модель.

Roshcheniuk A. M. Preparation of future IT specialists for creative self-realization during the adaptation period. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Rivne State University of Humanities. – Rivne, 2019.

In the thesis a problem of preparation of future specialists in information technologies for creative self-realization in adaptation period, content and specifics of the process of training future IT professionals is substantiated. The expediency of application of a set of pedagogical conditions is emphasized: stimulation of motivation

to study in institution of higher education; creation of favourable information and adaptive environment (video lessons, on-line presentations, demonstrations, electronic help systems, virtual environments, services and resources of the Internet); informatization of basic training is implemented on the basis of systemic, competence and activity approaches (cloud technologies, services and resources of the Internet, mobile application "Organizer IT specialist"); development of computer-oriented tasks for educational disciplines.

Structural components of future IT specialists' readiness for creative self-realization in the adaptation period are determined: motivational, cognitive, activity and reflexive. The motivational component is interpreted as one that involves future IT professionals in the author's "Program for Adaptation of Future IT Professionals". The cognitive component, such as the one that covers theoretical and methodological knowledge of basic training in all first-year disciplines, facilitates the creation of an information environment with the use of computer-oriented tasks in the preparation of future IT professionals for creative self-realization in the adaptation period.

The activity component is designed for the ability to acquire practical skills in the implementation of acquired knowledge in solving professional tasks; ability to hypothesize, original ideas; research activities; ability to analyse, integrate and synthesize the information received. The reflexive component is the formed personal qualities necessary for the creative self-realization of future IT specialists, the ability to evaluate their own creative activity and its results, to deepen their knowledge of information and communication technologies.

The criteria and indicators of future IT specialists' readiness for creative self-realization in the adaptation period are described and the structure of the phenomenon is described. The revealed criteria and their indicators characterize the levels of formation, each of which has its own characteristics: low; average; sufficient; high.

The pedagogical conditions are grounded in the basis of the structural and functional model of preparation of future specialists in information technologies for creative self-realization in the adaptation period. The specified model provides: orientation and target block (purpose, tasks, approaches, principles and laws of training of future IT specialists), content and adaptation block (components and pedagogical conditions), organizational and technological block (methods, forms, tools and technologies training of future IT specialists), control unit block (control methods, components and levels of future IT specialists training) and training result.

During the ascertainment phase of the experimental research, a low level of development of creative abilities and a low level of adaptation in the process of preparation of IT specialists for creative self-realization in the adaptation period were established, in particular, insufficient attention was paid to motivation of students' educational activity and their involvement in creative activity.

At the end of the formative stage of the experiment on the introduction of pedagogical conditions for the preparation of future IT specialists for creative self-realization in the adaptation period in the educational process of students of experimental groups, indicators of arithmetic average score of success (69,52 – in KG and 75,39 – EG) and quality improvement significantly higher than controls. The

variance index (128.59 – in KG and 98.08 – EG) in the experimental group is smaller, which characterizes the smaller scatter of student scores around the arithmetic mean. The standard deviation (11.34 – in CG and 9.9 – EG), the point distribution density (46.68 – in KG and 39.61 Γ EG) in experimental pears is smaller, which characterizes the process of levelling the knowledge, that is more stable knowledge.

Experimental results emphasize the completeness of the preparation of the training of future IT professionals to self-actualization in the adaptation period, and also demonstrate the effectiveness of the proposed pedagogical conditions and developed structurally-functional model. Static analysis of the data reflects the objectivity of the changes of formation to train future it professionals to self-actualization in an adjustment period during the formative stage of the experiment, with the involvement of the developed model and the implementation of appropriate pedagogical conditions.

Key words: training information technology specialist, creative self-realization, adaptation period, pedagogical conditions, structural and functional model.